

Innspill til NOU 2020:12 Næringslivet betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn

Det vises til invitasjon om høringsinnspill til rapporten «NOU 2020:12 Næringslivet betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn». FOKUS-instituttene vil med dette gi sine innspill til rapporten. Innspillet gir først en beskrivelse av FOKUS-instituttene og deres formål. Deretter følger innspill til rapporten. Til slutt gis noen eksempler på forskningsprosjekt der regional forankring har vært en suksessfaktor for verdiskapning og samfunnsutvikling.

1 FOKUS-instituttene

De regionale samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene ble opprettet av regionale offentlige myndigheter på 1970/1980-tallet og er etablert utenfor de store byene i Norge. FOKUS-instituttene har en nøkkelrolle i hver sine regionale innovasjonssystemer. Instituttene er regionale kunnskaps-hub`er som både har god kunnskap om og tilgjengelighet i regionene, samt prosjekter og nettverk koblet på regionale, nasjonale og internasjonale aktører og prosesser.

Instituttene har *et annet samfunnsoppdrag* enn universiteter og høyskoler ved at de er fleksible organisasjoner som er spesialtilpasset til og «på hugget» for å bistå næringsliv og offentlig sektor med anvendt FoU. FOKUS-instituttene ble etablert for å

- Utvikle kunnskap og forskning som har andre perspektiver enn institutter i storbyene
- Regionene har behov for ulik kunnskapsutvikling basert på regionens særegenhet
- Bidra til økt kompetanse, forskning og innovasjon for å utvikle regionene på deres premisser

Etter en rekke fusjoner de siste årene er det nå kun 5 regionale forskningsinstitutter igjen:

- Møreforskning
- Nordlandsforskning
- Telemarksforskning
- Vestlandsforskning
- NORSUS (tidl. Østfoldforskning)

FOKUS-instituttene er:

Møreforskning, Nordlandsforskning, Telemarksforskning, Vestlandsforskning, NORSUS.

FOKUS-styreleder/kontakt: Direktør Iselin Marstrander, Nordlandsforskning, 40408365, ima@nforsk.no,

2 Innspill til NOU 2020:12

2.1 Oppsummering:

Rapporten adresserer mange problemstillinger som næringsliv i distriktene står overfor, både omstillingen som kreves for å møte økt global konkurranse, omstilling til bærekraft og omstilling til digital fremtid. I det følgende gis det en kort oppsummering av hva som fungerer og hva som må forbedres:

Fungerer:

- De regionale forskningsinstituttene tilstedeværelse i regionene med tette koblinger til lokalt og regionalt næringsliv er en suksess
- Samarbeid mellom UH-sektoren, Forskningsinstitutter, Fylkeskommuner, Statsforvalter, kommunene, næringsapparatene (næringsklynger), Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Tette dialoger og bygging av relasjoner er viktig
- EU/Forskningsrådet/Regionale Forskningsfond: God mix og finansieringsmuligheter for forskningsprosjekter i samarbeid med nevnte aktører, med spesielt fokus på oppdragsforskning for næringslivet.
- Sterke klynger/campus gir mindre næringsaktører et større fellesskap og bedre tilknytning til forskningsmiljøer og styrker innovasjonsevne.

Må forbedres:

- Bevissthet rundt viktigheten av den tette koblingen mellom næringsliv og samfunnsutvikling, og viktigheten av å koble på samfunnsvitenskapelig forskningsmiljøer
- Systematisering av møteplasser og fora for de nevnte aktører med klare mål for prosjektsamarbeid, innovasjon og behovsavklaringer i næringslivet
- Koordinatorer/tilretteleggere for å koble sammen aktører og skape arenaer for forskning og næringsliv. Større satsing på kompetansemeglere fra forskningsmiljøene kan være et konkret tiltak.
- Bedre rolleforståelse og målforståelse mellom organisasjoner, forskere, aktører i næringslivet, virkemiddelapparatet mfl.
- Styrke fylkeskommunen når det gjelder distriktstilpassede / regionale virkemidler
- Internasjonalt fokus og utnyttelse av de nettverkene forskningsinstitutter har

2.2 Konkretisering

For å møte utfordringer knyttet til omstilling i distriktene trenger Norge **mangfold av kunnskapsmiljøer** som utfyller hverandre og som oppfyller distriktenes særlige behov til kompetanse for å ivareta utvikling av regionalt næringsliv og innovasjon i offentlig sektor. Kunnskapen må være **sektorovergripende og relevant for det enkelte distrikt**. FOKUS vil fremheve at det er viktig å bygge kompetansemiljøer i hele Norge – som kjenner regionene/distriktene; som har kulturforståelse og kjenner flaskehalsene som næringslivet har behov for å få løst.

Norge har store avstander, mange regioner og karakteriseres av distrikt som bidrar til nasjonal verdiskapning og samfunnsutvikling. Det er stor bredde i distriktenes næringsliv og behov og det ber svært viktig med tilgang til **relevant og tilpasset kompetanse basert på regionens særegenhet**. Kompetansemiljø som ligger tett på næringsliv og klynger, også geografisk, danner grunnlag for korte «linjer» mellom behov og innovasjon. Forskningsmiljø som er tett på, har solid kjennskap til regionale fortrinn og flaskehals, relevant kompetanse som næringsliv og samfunnslivet i distriktene trenger, kjenner nærings- og samfunnsnivå, har etablert gode relasjoner til aktørene over tid, samtidig som de kan bidra med nettverk til andre nasjonale og internasjonale akademiske miljø. Alt dette er svært utløsende for verdiskapning. Det finnes forskningsinfrastruktur i hele landet som ikke må forvitte. **Strukturendringer i sektoren kan være en fare for forvitring i distriktene.**

Det er viktig å **se næringsutvikling i tett sammenheng med samfunnsutvikling og boattraktivitet**. Dette er elementer som henger svært tett sammen. For å tiltrekke seg arbeidskraft og bedrifter, må stedet være attraktivt for hele familien med de fasiliteter og incentiver som er nødvendig.

Forskningsmiljøer som har kjennskap til regionale forutsetninger og samfunnsmessig kontekst vil være gode samarbeidspartnere i forsknings- og innovasjonsprosesser. Næringslivet trenger kompetanse tett på både ift sektor og geografi. Kompetanse som er dynamisk og fleksibel og som har kapasitet til å bistå der og da er avgjørende. I lys av dette er det også et sterkt behov i distriktene for et oppegående og handlekraftig virkemiddelapparat som kan matche næringslivets behov i en tid der endringer, omstilling og utvikling skjer raskere og raskere. Et viktig tiltak for å fremme kunnskapsbasert næringsutvikling i distriktene er å etablere **kompetansemeglere knyttet til forskningsmiljøene som opererer lokalt**.

Realisering av de næringsmessige muligheter krever kunnskap, nærhet og en effektiv kombinasjon av virkemidler. Distriktenes forutsetninger bygger på **smart spesialiseringsmetodikk**. Forskningsmiljøer kan bidra til analyser og gi innspill til regionale innovasjonsstrategier og næringsutvikling basert på regionens forutsetninger. Regionaliserte fagmiljøer har spesiell kompetanse knyttet til distriktenes utfordringer, muligheter og kontekst. Bygget opp kompetanse over år, bygget relasjoner, tillit og har lav terskel for kontakt. Forskningsinstitutter har i sin dynamiske måte å være markedsorientert på, en unik evne til å tilpasse seg raskt behov i distriktet.

Nærhet mellom aktørene bygger på kunnskap om næringslivet i distriktene og gir lav terskel for kontakt. På kort varsel kan de respondere på enkeltbedrifter eller næringsers behov for bistand og ny kunnskap. Det åpner for nær knytting til offentlige aktører som Innovasjon Norge, fylkeskommuner, Statsforvalteren, NHO, KS og kjennskap til virkemidler, forskningsmidler (Interreg, Forskningsrådet, EU, Nordiske programmer, RFF etc). Forskningsmiljøene fungerer også som gode koblere mellom bedrifter og bidrar inn i klynger / arenaer. Krav til konkurransevne nasjonalt og internasjonalt gir instituttsektoren et nettverk som gir tilgang til eksellent kompetanse, og bidrar til å koble distriktenes aktører med kunnskap i verdensklassen.

Fylkeskommunene må styrkes når det gjelder distriktstilpassede virkemidler. De har størst innsikt i hvilke tiltak som kan styrke distriktene og bidra til utvikling og vekst. (Pkt 9.9)

For å bygge nettverk å åpne dører for nye samarbeid gjennom prosjekt vil FOKUS påpeke behovet for

- Klynger
- Stimulerende tiltak for samarbeid på tvers av sektor og fag
- Møteplasser
- Idelaber
- Koble kommuner – regioner/distrikt – næringer – jobbe på tvers og jobbe med samarbeid
- Internasjonalt samarbeid og prosjektsamarbeid stimulerer til samarbeid på tvers
- Næringsnære Campuser som omfatter både akademia, instituttsektor, næringsliv og samfunnsmessige aktører

Et bredt og differensiert virkemiddelapparat som er tett på behovene både nasjonalt og regionalt vil stimulere til rask innovasjon og utvikling og bidra til hele bredden fra innovasjon i store selskaper til nyetableringer og regionale SME. Sammenlignet med store tunge nasjonale system som praktiserer få og faste frister og lange behandlingstider kan man gjennom åpne tiltak rettet mot behovene f.eks. geografisk eller sektorielt støtte opp om behovene i de ulike distriktene / sektorene og sikre mangfold og topp.

Distriktene er ulike, med ulik næringsstruktur og ulik kommunestruktur. Aktører har ulike forsknings- og kunnskapsbehov. Det er behov for kunnskapsgrunnlag og analyser for regionale aktører, næringslivet og offentlig sektor. Forsknings- og innovasjonsinnsatsen bør ivareta regionale behov og prioriteringer. Tett på – der verdiskapning skjer. **Realisering av de næringsmessige mulighetene i en region krever kunnskap, kompetansemiljø, nærhet og en effektiv kombinasjon av virkemidler**.

3 Eksempler på forskningssamarbeid med regionale institutter

- a) **Eks på forskningssamarbeid som gir konkurransefortrinn for en næring:**
Møreforskning har siden 2013 samarbeidet med norske produsenter av marine oljer. Sammen har de utviklet en egen sensorisk standard for marine oljer, som gjør det lettere å skille ulike kvaliteter til ulik bruk. Dette gir et konkurransefortrinn i et voksende internasjonalt marked. De har blant annet også dokumentert ulike marine oljers helseeffekter.
[Kick-off for prosjekt på utvikling av sensorisk bransjestandard for fiskeoljer - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
[Lager bransjestandard for omega-3 oljer - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
- b) **Eks på samarbeid for utvikling av nye bærekraftige produkter:**
I tråd med myndighetenes ønske om mer utnyttelse av marine råstoff som fangstes, har Møreforskning i en årrekke forsket på restråstoff fra pelagisk næring: hvordan utnytte det bedre, og hvilke næringsstoffer det inneholder. Næringsaktører i lokalsamfunnet har samarbeidet med Møreforskning med og utviklet nye produkt som har gitt dem suksess og verdiskapning funn på silderogn videre og har bygd sin suksess på dette. Nærhet har vært et fortrinn.
[Utfordrer pelagisk industri til å utnytte restråstoffet bedre - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
[Restråstoff av makrell kan bli råolje av god kvalitet - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
[Silda har mer å by på - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
- c) **Eks på forskningssamarbeid med operative yrkesgrupper**
De regionale forskningsinstituttene besitter verdifull kunnskap og forståelse for regionalt næringsliv. På kort varsel kan de respondere på enkeltbedrifter eller næringers behov for bistand og ny kunnskap. Møreforskning samarbeider tett med havfiskeflåten, for stadig å forbedre håndtering, prosesseringsmetoder og sluttkvalitet både på filet og restråstoff. Dette gir økt markedsverdi.
[Videreføring av prosjekt: Frozen at sea – Felles kvalitetsstandard for sjøfryst filet - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
[Forbrukerne ønsker sjøfryst filet - smp.no/meninger – Debatt Ålesund, Sunnmøre og Nordvestlandet.](#)
[Skaper gull av fiskerester - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
[Ferskfisk fra Møre – et kvalitetsstempel - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
[Flere vil ha gryteklar klippfisk - Det gir muligheter for norske bedrifter - Møreforskning AS \(moreforsk.no\)](#)
- d) **Eks på Triple Helix i utvikling av opplevelsesbasert reiseliv i Nord-Norge**
Forskningsprosjektet «Opplevelser i nord» ledet av Nordlandsforskning samlet forskningsmiljøer, næringsaktører, virkemiddelapparat og kunder inn i et årelangt samarbeid. Forskning har hatt tydelig og konkret betydning for næringslivet i nord innen reiseliv. Fra å være en fragmentert næringssektor med små aktører med lav inntjening, deltidsstillinger, familiebedrifter, sesongarbeidere, m.m. har reiselivsnæringen vokst seg langt mer robust med bedre kvalitet, flere heltids og helårs arbeidsplasser, økt verdiskapning, bedre samhandling med hverandre, bedre kvalitet, mer oppmerksom på markedsføring og kundebehov.
[– Opplevelser i nord er en suksesshistorie - Nordlandsforskning](#)
[Meld. St. 19 \(2016–2017\) - regjeringen.no](#)
[Om Innovative Opplevelser](#)
[Mal for programmenes sluttrapport \(forskningsradet.no\)](#)
- e) **Eks på forskningssamarbeid med næringsliv/reiseliv**
Kulturopplevingar vert stadig meir etterspurde av turistar, kjem det fram i ein rapport frå FN sitt turistråd. Som svar på den veksende interessa for kultur, har regjeringa sett som mål for norsk reiselivsnæring at Norge skal bli ein kulturdestinasjon innan 2030. Vestlandsforskning og Sunnfjord Utvikling gjennomfører no eit treårig FoU-prosjekt saman med representantar for reiseliv, handel og kultur.
<https://www.vestforsk.no/nn/2020/forskning-bringer-kultur-handel-og-reiseliv-saman>
- f) **Eks på forskningssamarbeid med næringsliv**
I eit nytt, stort prosjekt bidreg Vestlandsforskning til testing av ny teknologi for befolkningsvarsling. Systemet er utvikla av eit lokalt selskap i Nordfjord og tek utgangspunkt i DAB-nettet. Gjennom slike forskningssamarbeid kan ein stimulere næringslivet til utvikling og innovasjon og ta ein aktiv rolle innan eit samfunnsnyttig temaområde.
<https://www.vestforsk.no/nn/2020/testar-ny-teknologi-befolkningsvarsling>

g) Eks på forskningssamarbeid med næringsliv

I forskingsprosjektet "Framtidas hyttegrend" har Vestlandsforskning samarbeida med ei rekkje lokale aktørar i byggenæringa for å utvikle nye konsept for utvikling av hyttegrender. Arkitektar, hytteutviklarar, trevareleverandørar, byggfaglege rådgjevarar og forskarar har gått saman om å prosjektere berekraftige hyttegrender med spesiell fokus på klima og miljø. Prosjektet er nyskapande og innovativt, og er med på å løfte kunnskapen om berekraft i næringslivet lokalt slik at ein er betre rusta for eit framtidig marked.

<https://www.vestforsk.no/nn/2020/framtidas-hytter-pa-teiknebrettet>

h) Eks på smart spesialisering i regional innovasjonsstrategi

Nordlandsforskning har jobbet tett med Nordland fylkeskommune og bidratt inn i den regionale innovasjonsstrategien som resulterte i tre viktige vekstområder for fylket: industri, reiseliv og sjømat. Spissingen på ressursbaserte næringer og eksport hadde som mål å øke konkurransekraften i næringslivet, forsterke evnen til nyskaping og få flere sysselsatte. Dette er langt på vei oppnådd og Nordlandsforskning har også tatt regionen et hakk vidare inn i EU prosjektet SeeRRI.

[Innovasjonsstrategi for Nordland 2014 - 2020 - Nordland fylkeskommune \(nfk.no\)](#)

[Nordland blir rollemodell for europeiske regioner - Nordlandsforskning](#)